

**INSTRUMENTTIOPETUKSEN JA YHTEISSOITON
YHDISTYMINEN SOITONOPETTAJIEN NÄKÖKULMASTA**

**Anita Lahtinen
Pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Musiikin laitos
Musiikkikasvatus
Kevät 2015**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Musiikin laitos
Tekijä – Author Lahtinen Anita	
Työn nimi – Title Instrumenttiopetuksen ja yhteismusisoinnin yhdistyminen soitonopettajien näkökulmasta	
Oppiaine – Subject Musiikkikasvatus	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Kevät 2015	Sivumäärä – Number of pages 44
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää instrumenttiopetuksen ja yhteismusisoinnin yhdistymistä puhallinsoitinten opettajien yhteistyön kannalta. Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän perusteissa instrumenttiopetus ja yhteismusisointi ovat osa yhtä opetuskokonaisuutta. Selvitin, miten nämä osa-alueet sisältyvät toisiinsa opettajien työssä. Tarkastelun alla oli oppilaitoksessa tapahtuva, opetuksen kokonaisvaltaisuutta tukeva opettajien välinen kollegiaalinen yhteistyö.</p> <p>Toteutin tutkimuksen tapaustutkimuksena, jonka kohteena oli Jyväskylän ammattiopistossa toimivat puhallinpedagogit. Tutkimusta varten suoritettiin viisi teemahaastattelua talven 2015 aikana. Haastateltavina olivat Jyväskylän ammattiopiston musiikin koulutuspäällikkö, sekä neljä puhallinpedagogia, joista kahta haastattelin kapellimestarin ominaisuudessa ja kahta instrumenttiopettajan ominaisuudessa.</p> <p>Haastatteluissa ilmeni, että instrumenttiopetus ja yhteismusisointi yhdistyvät lähinnä abstraktilla tasolla. Soittotunteihin sisältyy jonkun verran yhteissoittoa tai yhteissoiton teemoja. Orkesteriharjoituksissa ei juurikaan opeteta yksittäisten instrumenttien soittotekniikka, vaan kaikille yhteisiä, yhteissointia parantavia taitoja. Opettajien välinen yhteistyö ilmenee työtehtävien jakona orkesterisovituksia tehdessä ja tukisoittajia hankittaessa. Orkesterikappaleita harjoitellaan tarvittaessa myös soittotunneilla, ja tämä tapahtuu niin kapellimestarien, soitonopettajien kuin oppilaidenkin aloitteesta.</p> <p>Puhallinsoittajien yhteissoittokokoonpanot ovat Jyväskylän ammattiopistossa melko monipuoliset. Ongelmallisiksi asioiksi koettiin kuitenkin kuitenkin oppilasmäärästä johtuva soittajapula orkestereissa, teoriaopetuksen irrallisuus sekä osaa oppilaita koskeva riittämätön yhteissoiton järjestäminen. Yhteissoiton aseman toivottiin pysyvän vakaana, ja sen yhteyttä instrumenttiopetukseen pyritään opettajien työssä ylläpitämään aktiivisesti.</p>	
Asiasanat – Keywords Yhteismusisointi, puhallinorkesteri, puhallinmusiikki, musiikkikasvatus	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto, musiikin laitoksen kirjasto	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

Abstrakti

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO

2 YHTEISMUSISOINNIN MERKITYS PUHALLINSOITONOPETUKSESSA

2.1 Motivaatiotekijät

2.2 Vertaisoppiminen yhteismusisoinnissa

2.3 Musiikillinen sivistys

2.4 Esiintymistaidot

3 OPETUSSUUNNITELMAT

3.1 Yhteismusisointi Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän perusteissa

3.2 Musiikin perusopetus Jyväskylän ammattiopistossa

3.2.1 Opetussuunnitelman tavoitteet

3.2.2 Opintojen rakenne perustasolla ja musiikkiopistotasolla

3.2.3 Oppiaineet

3.2.4 Oppimisen tavoitteet ja keskeiset sisällöt

4 OPETTAJIEN DIALOGINEN YHTEISTYÖ

4.1 Informaali ja formaali yhteistyö

4.2 Yhteistoiminnan muodot

4.3 Opettaja osana työyhteisöä

4.4 Kollegiaalinen vuorovaikutus musiikkioppilaitoksessa

4.5 Instrumenttiopettaja orkesterinjohtajana

5 TUTKIMUSASETELMA

5.1 Tutkimuskysymykset

5.2 Tutkimusaineisto ja -menetelmät

5.3 Aineiston keruu

5.4 Tutkimuskohteiden esittely

5.4.1 Puhuri

5.4.2 AO Jazz Orchestra

5.4.3 Opettajat

5.5 Tutkimuksen luotettavuus

5.6 Tutkijan rooli

6 TUTKIMUSTULOKSET JA NIIDEN TARKASTELUA

6.1 Instrumenttitaitojen opetus yhteissoittoharjoituksissa

6.2 Sävelpuhtauden parantaminen

6.3 Yhteissoiton läsnäolo instrumenttiopetuksessa

6.4 Opettajien välinen yhteistyö

6.5 Epäkohtia ja kehitettävää

7 POHDINTAA

1 JOHDANTO

Olen harrastanut trumpetinsoittoa 6-vuotiaasta lähtien ja yhteismusisointi on aina kuulunut kiinteästi soittoharrastukseeni. Musiikkiopisto tarjosi tasooni sopivaa yhteissoitto-opetusta siitä lähtien, kun instrumentinhallintataitoni sen mahdollistivat. Orkesteritreeneistä on jäänyt päällimmäisinä mieleen soittamamme vauhdikkaat ja voimalliset kappaleet sekä sektiotoverit, joihin en olisi tutustunut yksityisopetuksen tai teoriaopetuksen puitteissa. Musiikkiopistossa toimi kolme eritasoista puhallinorkesteria, ja toive kehittyneempien orkesteriin pääsystä piti yllä soittomotivaatiota.

Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa musiikkiopiston opetustunnit on jaettu kahteen osioon: Instrumenttitaidot ja yhteismusisointi, sekä Musiikin perusteet. Yksityisille soittotunneille ja yhteismusisoinnille on siis annettu yhteistuntimäärä, jonka jakautuminen on oppilaitoksesta riippuvaista. Nämä kaksi osa-aluetta on siis ajateltu jo opetussuunnitelmassa toisiaan tukeviksi opetuksen osiksi.

Selvitän tutkimuksessani, miten instrumenttiopetus ja yhteismusisointi tukevat toisiaan käytännön tasolla. Näkökulmanani on opettajan toiminta ja opettajien välinen yhteistyö. Instrumenttiopettaja ja orkesterinjohtaja ovat useimmiten eri henkilöitä, ja tekevät työtään omilla tahoillaan. Olisi kuitenkin tärkeää, että molemmat osapuolet ovat tietoisia, miten toinen osapuoli toimii, jotta voidaan saavuttaa parhaat oppimistulokset.

Yhteissoiton etuja on tutkittu vähänlaisesti, ja tutkimukset koskevat lähinnä soittamisen motivaatiota oppilaan näkökulmasta (mm. Suni 2006; Penttinen 2010). Puhallinmusiikkiin liittyvä tutkimus on myös muihin soitinryhmiin verrattuna vähäistä. Tutkimukseni tuo merkittävän lisän musiikkiopistopohjaisen opetuksen kehittämiseen.

Tutkimustani varten haastattelin Jyväskylän ammattiopiston puhallinsoiton opettajia, sekä kahden eri puhallinorkesterin kapellimestareita. Ennakko-oletukseni oli, että nuoremalla iällä yhteissoitto ja instrumenttiopetus ovat kiinteämmin yhteydessä, kun

esimerkiksi orkesterikappaleita käydään läpi myös soittotunneilla. Instrumenttitaitojen ja soittokokemuksen karttuessa oppilas kuitenkin usein joutuu itse luomaan yhteydet opittujen asioiden välillä.

On tärkeää, että opettajien välillä vallitsee avoin ja luottavainen suhde, ja oppilaiden edistymistä tarkkaillaan ja siitä keskustellaan säännöllisin väliajoin.

2 YHTEISMUSISOINNIN MERKITYS PUHALLINSOITONOPETUKSESSA

Yhteissoitto liittyy puhallinsoittimiin vahvasti jo tradition kautta. Niiden yksinäisyys vaatii ympärilleen toisia soittajia harmonian luomiseksi. Musiikillisten saavutusten lisäksi yhteissoitossa luodaan sosiaalisia suhteita, ja opetellaan yhdessä toimimista sekä orkesterisoiton käytäntöjä.

Henkilökohtainen soitonopetus on välttämätöntä soittoteknisten asioiden, kuten äänenmuodostuksen, hengityksen ja kehon tuen käytön kannalta. Yhteissoiton kautta voi kuitenkin oppia asioita, joita henkilökohtaisilla soittotunneilla ei saavuteta. Näihin taitoihin kuuluvat:

- yhteissoittotaidot, kuten kyky kuunnella oman sektionsa soittoa ja reagoida sen intonaatioon, äänenlaatuun, rytmiin, dynamiikkaan, balanssiin ja artikulaatioon asianmukaisesti
- esiintymistaidot, joihin liittyy myös kapellimestarin tai sektionjohtajan seuraaminen, ja sektion johtaminen
- orkesterikäytännöt ja yhteistyötaidot sekä
- tehokkaan itsearviointin taito (Luff, & Lebler 2013, 173–177.)

Ennen kaikkea yhteismusisoinnilla on parhaimmillaan merkittävä vaikutus oppilaan positiivisen musiikkisuhteen luomisessa ja oman muusikkouden kehittämisessä.

2.1 Motivaatiotekijät

Yhteissoittomahdollisuudet ovat myös tärkeä motivaatiotekijä soittoharrastuksessa. Annu Tuovilan väitöskirjassa *”Mä soitan ihan omasta ilosta!” – Pitkittäinen tutkimus 7–13-vuotiaiden lasten musiikin harjoittamisesta ja musiikkiopisto-opiskelusta selviää, että soittoharrastuksen lopettamiseen johtava esiintymispelko johtui suurelta osin puuttu-*

vasta yhteissoittokokemuksesta ja harvoista esiintymisistä. Opiskelu myös koettiin yksinäiseksi. Antoisissa opiskeluissa sen sijaan lapset alkoivat vähitellen arvostaa omaa soittamistaan. Tätä edesauttoivat esiintymisistä saadut onnistumisen kokemukset sekä yhteissoittotoverien löytyminen. (Tuovila 2003, 233.)

Touko Raatikaisen pro gradu -tutkielmaansa varten puhallinsoittajille teettämässä kyselyssä yhteissoitto osoittautui tärkeimmäksi yksittäiseksi osa-alueeksi koko soittoharrastuksessa tai -ammattissa, sillä yli 83% vastaajista piti sitä erittäin tärkeänä. Myös orkesterisoiton lomassa nähtävät kaverit sekä orkesterin hyvä yhteishenki nähtiin erittäin mieluisina. Yksin harjoittelemista piti erittäin mieluisana vain 15% ja melko mieluisana 40%. Tutkimuksen mukaan soittoharrastus vaikuttaa olevan monesti paitsi syy harrastuksen aloittamiselle, myös tae sen jatkumiselle. Yhteissoiton tarjoama sosiaalinen ulottuvuus on niin olennainen, että ilman sitä soittoharrastus ei välttämättä jatkuisi. (Raatikainen 2014, 62.)

Myös suomalaisten musiikkioppilaitosten rehtorit nostavat soittomotivaation yhteissoiton tärkeimmäksi tekijäksi. Ulla Pohjannoron (2010) haastattelemat suomalaisten musiikkioppilaitosten rehtorit eivät pitäneet ryhmäsoittoa niinkään säästötoimenpiteenä, vaan motivaation lisäksi sen edut liittyvät vuorovaikutukseen ja vertaisoppimiseen. Ryhmäopetuksen epäiltiin lisääntyvän, minkä vuoksi opettajien on tulevaisuudessa kehitettävä ryhmäopetustaitojaan. (Pohjannoro 2010, 21–23.)

Kosonen jakaa soittamisen motiivit kolmeen ryhmään: musiikillisiin motiiveihin, suoritus- ja saavutusmotiiveihin ja vuorovaikutusmotiiveihin. Näistä motivaatioluokista kaikki ovat enemmän tai vähemmän läsnä yhteissoitossa. Musiikilliset motiivit täyttyvät, kun oppilas pääsee soittamaan suuremmassa porukassa musiikillisesti monimutkaisempaa musiikkia. Suoritus- ja saavutusmotiivit ovat esillä erityisesti positiivisen sosiaalisen paineen luoman kehittymisen myötä. (Kosonen 2010, 303–305.) Muiden läsnäolo patistaa soittajaa parempaan suoritukseen, kuin mihin hän yksin soittaessaan pystyisi. Vuorovaikutusmotiivit ovat monelle tärkeitä. Kaikki eivät nauti yhteissoitosta, mutta monelle orkesteritoverit ovat ainoa motivaatiotekijä soittoharrastuksessa.

Myös oman kokemukseni mukaan yhteismusisointiharjoitukset ovat toimineet ympäristönä, joissa pääsee käytännön tasolla hyödyntämään kaikkea musiikkioppilaitoksessa opittua teoreettista ja soittoteknistä tietoa ja taitoa. Se toimii kuitenkin usein erillisenä kokonaisuutena, jossa oppilas on tavallaan omillaan. Jos omassa stemmassa on jokin hankala kohta, vastausta ei voi kysyä vieressä istuvalta opettajalta. Se, jääkö mahdollisia ongelmakohtia pohtimaan vain oman päänsä sisällä, riippuu soittoryhmän sisäisistä suhteista. Johtajalta neuvon kysyminen vaatii sekä hyvää itsetuntoa oppilaalta, että helpposti lähestyttävyyttä opettajalta. Myös ryhmän sisäisen hengen tulee olla turvallinen ja oppimiseen kannustava.

2.2 Vertaisoppiminen yhteismusisoinnissa

Mikko Sateila tutki pro gradu -tutkielmassaan (2010) puhallinorkesterissa soittamisen merkitystä soittajalle sosiaalisena tapahtumana. Suurimmalle osalle vastaajista soittajana kehittyminen ja orkesterin sosiaaliset suhteet olivat tärkeimpiä orkesterisoittoon liittyviä etuja. Myös oman ilmaisutaidon kehittäminen ja etenkin taiteelliset elämykset ja tunnekokemukset mainittiin tärkeiksi tekijöiksi (Sateila 2010, 41).

Musiikista ja ihmissuhteista saatavat elämykset vaikuttavat siis olevan yhdenvertaisia tekijöitä orkesterisoiton motivaatiotekijöinä. Yhteissoiton kautta karttuvaa musiikillista oppimista ei voi kuitenkaan sivuuttaa. Oman kokemukseni mukaan etenkin itseä kokeneempien muusikkojen kanssa soittaminen on hyvin kehittävää. Erilaisten soundien kuuleminen, soittoteknisten vinkkien jakaminen ja sektion sisäisen yhteisen intonaation löytäminen tapahtuvat luonnostaan orkesteriharjoituksissa, ja kehittyminen ja monipuolistuminen tapahtuu kuin huomaamatta.

Yhteissoitto toimii myös tehokkaana itsearviointin välineenä. Ryhmän kanssa soittaessa oman rytmillisen tarkkuuden, vireen ja äänenvärin yhdenmukaisuuden tarkkailu on välttämätöntä, jotta soitettava musiikki kuulostaisi yhtenäiseltä.

Soitinryhmän kesken järjestettävät harjoitukset tukevat sekä orkesterin että yksilön musiikillista kehitystä. Sektioharjoitukset tai stemmaharjoitukset voivat olla joko orkesterinjohtajan tai erilliset stemmaharjoittajan järjestämiä. Koulun henkilökunnan sisältä rekrytoitava stemmaharjoituttaja tuo orkesterin sisälle erityisosaamistaan, mutta myös tukee työyhteisön sisäistä yhteistyötä.

2.3 Musiikillinen yleissivistys

Orkestereissa saatavaa musiikkikulttuurista sivistystä ei sovi myöskään jättää huomiotta. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän perusteissa (2005) kansallisen musiikkikulttuurin säilyttäminen sekä musiikillisen yleissivistyksen laaja-alainen kehittäminen mainitaan keskeisiksi opetuksen tavoitteiksi (Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän perusteet 2005, 5). Orkesterissa soittaessaan oppilas pääsee lähietäisyydeltä havainnoimaan erilaisia soittimia ja niiden äänenväriä, soittotekniikkaa ja roolia orkestereissa. Esimerkiksi monikaan nuori pianonsoittaja ei välttämättä tunne kaikkia puhaltimia. Uudet soitintuttavuudet voivat jopa avata ovia uuden soittimen haltuun ottamiselle.

Myöskin musiikkityyleihin liittyvä oppiminen tapahtuu yhteissoittotilanteessa käytännönläheisesti ja elävästi. Vasta päästessään itse kokeilemaan vaikkapa jazzin tai klassisen musiikin soittoa, oppilas tietää, miltä rytmi tuntuu kehossa, kuinka sävelet soivat tyylinmukaisesti ja miten eri musiikkityylejä johdetaan.

2.4 Esiintymistaidot

Kaikki musiikki on tehty esittämistä varten, ja esiintyminen on erottamaton osa myös musiikinopiskelua. Esiintymistaitojen kartuttaminen mainitaan yhdeksi opetuksen tavoitteeksi taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa (TOPS 2002, 9, 19). Oppilaitoksen tulee tarjota esiintymiskoulutusta heti opintojen alusta lähtien, edeten yhä vaativampiin yhteyksiin. Taidoille sopivien ja monipuol-

lisien esiintymistilaisuuksien myötä pyritään luomaan oppilaalle luonteva ja vapautunut suhde esiintymiseen. Hyvän itsetunnon luomiseksi on syytä kiinnittää huomiota esiintymisjännitykseen ja muihin esiintymiseen liittyviin ongelmiin. (TOPS 2002, 19.)

Stressaavista kurssitutkinnoista poiketen orkesterin kanssa esiintyminen tapahtuu turvallisessa ympäristössä. Hyvässä orkesterisovituksessa jokaisella sektiolla on yleensä joku solistinen kohta. Tämä mahdollistaa riittävän esilläolon sitä haluaville, mutta toisaalta mahdolliset epäonnistumiset eivät kohdistu vain yhteen soittajaan. Myös matineoita ja kurssitutkintoja olisi syytä kehittää enemmän kohti konserttimaista muotoa, joissa yleisö ei ole paikalla arvostelemassa, vaan nauttimassa musiikista (Arjas 1997, 92). Näin esiintymisen ilo välittyy myös yleisölle.

Opettaja on tärkeässä asemassa oppilaan esiintymissuhteen muodostuessa. Opettajan tulisi omalla toiminnallaan osoittaa, että virheiden tekeminen on inhimillistä, eikä vähennä kenenkään arvoa soittajana. Opettajan olisi hyvä itsekin esiintyä aktiivisesti pystyäkseen asettumaan oppilaan asemaan. Esiintymisuransa lopettaneella opettajalla on vaarana alkaa siirtää omaan kunnianhimoaan oppilaidensa kannattavaksi. Oppilas ei ole opettajan työväline, vaan opettaja on olemassa oppilasta varten. (Arjas 1997, 137–138.)

Esiintymisjännitystä tulisi käsitellä jo varhaisessa vaiheessa musiikkiopintoja. Soitonopettajan tulee tarjota psyykkisiä työvälineitä jännityksen käsittelyyn ja tarjota esiintymiskokemuksia mahdollisimman usein ja monipuolisissa tilanteissa. Työyhteisössä on hyvä tutkiskella esiintymismahdollisuuksien tarjontaa ja miettiä myös tutkintojen ja matineoiden järjestelyä, jotta jännitykseen liittyviä ongelmia ei pääse syntymään. (Arjas 1997, 139–140.)

3 OPETUSSUUNNITELMAT

Taiteen perusopetusta voidaan antaa yleisen tai laajan oppimäärän mukaisesti. Oppimäärät eroavat toisistaan laajuutensa, tavoitteidensa ja sisältöjensä suhteen. Yleinen oppimäärä on laajuudeltaan pienempi, eikä siihen liity velvoitteita oppilaiden arvioinnista ja oppilaiden päättötöistä. Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän mukaiset opetussuunnitelmien perusteet hyväksyttiin Opetushallituksessa vuonna 2002, niiden rakenteeseen kuuluu musiikin perustaso ja musiikkiopistotasoo. Koulutuksen järjestäjä voi lisäksi sisällyttää opetukseensa myös musiikin varhaiskasvatusta ja aikuisopetusta. (Rasinen & Soini 2009, 5.)

Tarkastelen tässä luvussa musiikin laajan oppimäärän mukaista opetusta.

3.1 Yhteismusisointi taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa

Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa (TOPS 2002, 9–17) asetetaan yhteismusisointitaitojen kehittäminen tavoitteeksi niin musiikin perustasolla kuin musiikkiopistotasollakin. Yhteissoitolla pyritään kehittämään oppilaan työskentelytapoja sekä sosiaalisesta että soittoteknisestä näkökulmasta. Instrumenttiopetus ja yhteismusisointi muodostavat toisiaan täydentävän kokonaisuuden, kun soittotunneilla opittuja asioita pääsee soveltamaan yhteissoiton puitteissa. ”Yhteismusisoinnin integroiminen musiikin perusteiden opetukseen soveltuu erityisesti opiskelun alkuvaiheeseen. Kuuluminen erilaisiin kokoonpanoihin ja tyyllisesti vaihteleva, vaikeusasteeltaan sopiva ohjelmisto tukee parhaiten oppilaan musiikillista kehitystä. ” Oppilaitosten tulee taata kaikille opiskelijoille mahdollisuus yhteissoittoon.

Musiikin laajan oppimäärän opetustunnit on jaoteltu seuraavasti: musiikin perustasolla instrumenttitaidoille ja yhteismusisoinnille on varattu yhteensä 385 tuntia ja musiikin perusteille 280 tuntia. Musiikkiopistotasolla instrumenttitaidot ja yhteismusisointi kas-

vattavat asemaansa 390:een tuntiin ja musiikin perusteet vähenevät 245:een tuntiin. Yhteismusisoinnin tulee sisältyä opetukseen koko opiskelun ajan siitä lähtien, kun instrumentin käsittelytaidot sen mahdollistavat. Toisin kuin instrumenttiopetusta, yhteismusisointia ei arvioida, vaan siitä annetaan suoritusmerkintä. (TOPS 2002, 8.)

3.2 Musiikin perusopetus Jyväskylän ammattiopistossa

Jyväskylän musiikkikoulu –nimellä aloittanut oppilaitos on tarjonnut musiikin alan koulutusta 1980-luvun alusta lähtien toimien aluksi Jyväskylän kaupungin oppilaitoksena. Alusta asti tarjolla oli sekä klassisen että pop/jazz –musiikin opetusta. Toiminta laajeni ja vakiintui vuosien myötä ja nimi vaihtui Jyväskylän musiikkiopistoksi. Vuosituhannen vaihteessa laitos sai hoidettavakseen myös musiikkialan peruskoulutuksen, jolloin nimi muuttui Suomalaiseksi konservatorioksi. Mukaan tuli myös tanssin opetus. Sittenmin toiminta siirtyi osaksi Jyväskylän ammattiopiston Hyvinvointi ja kulttuuri –yksikköä. Tänä päivänä laitos on osa Suomalaista musiikkikampusta, jossa toimivat myös Jyväskylän ammattikorkeakoulun musiikin koulutus ja Jyväskylän yliopiston musiikin laitos. (*Musiikin ja tanssin perusopetus Jyväskylän ammattiopistossa 2015.*)

Nykyisin ammattiopiston musiikin ja tanssin opetuksessa on noin 1200 oppilasta, noin 100 muusikko-opiskelija ja noin 70 henkilöstön jäsentä. Laitos tarjoaa musiikin perusopetuksen ja musiikin perustutkinnon lisäksi musiikkileikkikoulutoimintaa, rokkikouluopetusta ynnä muuta. Oppilasorkestereita on yhdeksän, joista kolme on jousiorkestereita, kolme sinfoniaorkestereita ja kolme puhallinorkestereita. Lisäksi laulajille on yhteislaulua opettava laulustudio. (*Musiikin ja tanssin perusopetus Jyväskylän ammattiopistossa 2015.*)

3.2.1 Opetussuunnitelman tavoitteet

Jyväskylän ammattiopiston järjestämä musiikinopetus on taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän mukaista opetusta. Yleisen oppimäärän opetusta tarjoavat Jyväskylässä Jyväskylän kansalaisopisto sekä lukuisat yksityiset musiikkikoulut. (Rasinen & Soini 2009, 7–8.) Opetuksen tehtävänä on antaa oppilaalle mahdollisuus harrastaa musiikkia pitkäjänteisesti sekä kehittää alan ammattiopintoihin vaadittavia valmiuksia (Jyväskylän ammattiopiston taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelma 2004, 3). Yleisinä tavoitteina opetussuunnitelmassa painotetaan henkistä kasvua sekä luovuuden ja sosiaalisten taitojen tukemista. Opetuksen perusajatuksena on, että oppija itse rakentaa tietonsa ja taitonsa jo hallussaan olevan pohjatiedon ja osaamisensa ympärille. Pohjana toimii siis kognitiivinen ja konstruktiiivinen oppimiskäsitys. (JAO:n taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän OPS 2004, 3–4.)

Monipuoliset oppimisympäristöt pyritään takaamaan yhteistyöllä muiden Suomalaisen musiikkikampuksen toimipisteiden kanssa. Erilaisia oppijoita tuetaan tarjoamalla sekä yksilö- että ryhmäopetusta. (JAO:n taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän OPS 2004, 4.)

3.2.2 Opintojen rakenne musiikin perustasolla ja musiikkiopistotasolla

Opetussuunnitelma jakautuu rakenteellisesti varhaisiän musiikkikasvatukseen, musiikin perustasoon sekä musiikkiopistotasoon. Musiikin perustason ja musiikkiopistotason laskennallinen laajuus on Opetushallituksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteiden (2002) mukaisesti yhteensä 1300 tuntia. Perustasolla instrumenttitaitoihin sisältyvät yhteismusisointi ja ryhmätunnit. Lisäksi opetukseen kuuluu tasoittain etenevä musiikin perusopetuksen kurssi, jossa opetellaan musiikin teoriaa, säveltapailua ja harmoniaoppia. Molemmilla tasoilla on myös rehtorin päätöksellä mahdollista opiskella si-vuinstrumenttia pääinstrumenttinsa lisäksi.

Musiikin perus- ja musiikkiopistotason opintoihin hakeudutaan valintakokeen kautta. Valintapäätöksessä nuoret hakijat ovat etusijalla. Lisäksi oppilaita valittaessa otetaan huomioon oppilaan instrumentti siten, että yhteismusisointiryhmien järjestäminen on mahdollista. (Jyväskylän ammattiopiston taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelma 2004, 9–10.)

Opetus toteutetaan 6-jaksojärjestelmän puitteissa, ja opetuksen toteuttaminen voi vaihdella jaksokohtaisesti (Rasinen & Soini, 2009, 15). Opinnoissa edetään tasoittain, ja joka vuoden jälkeen oppilas saa dokumentoidun arvioinnin osaamisestaan. Siirtyminen musiikin perustasolta musiikkiopistotasolle vaatii perustason päättötason vaatimaa osaamista vähintään hyvällä tasolla. Musiikkiopistotasolle pyrittäessä haetaan ammattiopiston rehtorilta lupaa jatkaa opintojaan musiikkiopistotasolla. (JAO:n taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän OPS 2004, 6.)

Opintoajat vaihtelevat oppilaiden edistymisen mukaan. Enimmäisopiskeluajat ovat kuitenkin perustasolla kymmenen vuotta ja musiikkiopistotasolla neljä vuotta. Lisäaikaa voi tarvittaessa anoa rehtorilta.

3.2.3 Oppiaineet

Jyväskylän ammattiopiston antama taiteen perusopetus rakentuu musiikissa seuraavien opintokokonaisuuksien varaan:

- Instrumenttitaidot ja yhteismusisointi
- Musiikin perusteet
- Valinnaiset opinnot

Instrumenttitaitojen opetus sisältää henkilökohtaista opetusta sekä ryhmäopetusta. Opettaja suunnittelee yhdessä oppilaan kanssa instrumenttitaitojen opintojen lukuvuosittaiset tavoitteet. Osa instrumenttitaitojen opetusajasta käytetään tunteihin ja pro-

jektityöskentelyyn. (JAO:n taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän OPS 2004, 6.)

Yhteismusisointi liitetään osaksi instrumenttitaitojen opetusta siitä lähtien, kun instrumentin käsittelytaito sen mahdollistaa. Opettaja ja oppilas suunnittelevat yhdessä lukuvoosittaisen ohjelman henkilökohtaisen opetuksen yhteydessä tapahtuvasta yhteismusisoinnista. Yhteismusisointia voidaan harjoittaa eri yhtyeissä, orkestereissa ja kuoroissa sekä erillisissä projekteissa. (JAO:n taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän OPS 2004, 6–7.)

Musiikin perusteiden sisältö koostuu musiikin luku- ja kirjoitustaidosta sekä musiikinhistoriasta. Opetus on pääasiassa ryhmäopetusta, ja kulkee jatkuvasti rinnakkain instrumenttiopintojen kanssa. Sitä voidaan myös integroida yhteismusisointiin. (JAO:n taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän OPS 2004, 7.)

Valinnaiskurssit tukevat ja laajentavat oppilaan musiikillista kehitystä monilla eri osa-alueilla. Kurssit voivat olla instrumenttitaitoja tukevia, kuten esimerkiksi vapaa säestys, musiikin perusteisiin perehtyviä, esimerkiksi sävellyks, tai ilmaisu- ja esiintymistaitoja kartuttavia opetuskokonaisuuksia. (JAO:n taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän OPS 2004, 7.)

3.2.4 Oppimisen tavoitteet ja keskeiset sisällöt

MUSIIKIN PERUSTASO

Musiikin perustasolla opetuksen tavoitteena on kartuttaa musiikin esittämiseen ja yhteismusisointiin tarvittavia instrumenttitaitoja, oppia lukemaan, kirjoittamaan, kuuntelemaan ja tuntemaan musiikkia sekä kehittää musiikillista ilmaisukykyään ja esiintymistaitoaan. Yhteismusisointi ja instrumenttiopetus muodostavat opetuksessa toisiaan täy-

dentävän kokonaisuuden. (JAO:n taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän OPS 2004, 8.)

Yhteissoitolla pyritään luomaan musiikillista iloa sekä vahvistamaan opiskelumotivaatiota. Tyyllillisesti vaihtelevaan ja vaikeusasteeltaan sopivaan kokoonpanoon kuuluminen tukee oppilaan musiikillista kehitystä sekä kehittää ryhmän jäsenten sosiaalisia ja vuorovaikutuksellisia taitoja. Opetussuunnitelmassa mainitaan myös esiintyminen ja kuuntelukasvatus tärkeänä osana opintoja.

”Musiikin perustason opintoihin sisältyvät musiikin perusteet suoritettuaan oppilas

- osaa laulaa ja kirjoittaa duuri-molli-tonaalisia melodioita
- hallitsee monipuolista ohjelmistoa
- on harjaantunut rytmin hahmottamiseen
- osaa tuottaa ja tunnistaa tavallisimpia lopuketyyppejä ja harmonioita
- tekee itse säestyksiä ja sävellyksiä
- osaa hyödyntää opiskelussaan oppilaitoksen tarjoamaa tietotekniikkaa
- tuntee oman musiikinlajinsa keskeisiä tyyliuuntauksia, ilmiöitä ja soittimistoa
- on saanut valmiuksia käytännön muusikkouteen”

(JAO:n taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän OPS 2004, 8.)

MUSIIKKIOPISTOTASO

Musiikkiopistotasolla syvennetään musiikin perustasolla saavutettuja taitoja pyrkimyksenä saada valmiudet musiikin harrastuksen itsenäiseen jatkamiseen tai ammattiopintoihin. Musiikin tulkinnan ja musiikillisen vuorovaikutuksen merkitykset korostuvat. Moniäänisyys ja sointuharmoniat tulevat mukaan sekä soittamiseen että teoriaopintoihin. Lisäksi oppilaan odotetaan pystyvän soveltamaan omia tietojaan ja taitojaan erilaisissa yhteyksissä. Oppilaan monipuolista osaamista pyritään vahvistamaan yhteissoiton merkitystä korostamalla ja tyylin tuntemusta harjoittamalla. . (JAO:n taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän OPS 2004, 8–9.)

4 OPETTAJIEN KOLLEGIAALINEN YHTEISTYÖ

Opettajien välinen yhteistyö on koulun kehittämisen ytimessä. Yhteistyön ja yhteisöllisen opettajuuden avulla voidaan saavuttaa jotain, mikä ei ole kenenkään yksin saavutettavissa. Sekä asiantuntijuutta, työmäärää että henkistä tukea jakamalla opetuksen laatu ja tuloksellisuus paranevat. (Savonmäki 2006, 155.)

Musiikkioppilaitoksen tärkein päämäärä tulisi mielestäni olla oppilaan muusikkouden kehittäminen. Tähän ei riitä pelkkä asteikkojen harjoittelu ja musiikin teorian pönttääminen, vaan opetuksen on oltava kokonaisvaltaista, yksilön kaikki keholliset ja henkiset mahdollisuudet monipuolisesti valjastavaa muusikkouden kehittämistä. Kyky vuorovai-
kutteinen ilmaisuun sekä positiivinen suhde omaan muusikkouteen ovat musiikkiopin-
tojen ytimessä.

Ammattitaitoinen opettaja voi päästä hyviin oppimistuloksiin myös ilman kollegiaalista yhteistyötä, mutta yksin työtään tekevälle opettajalle tulee kuitenkin jossakin vaiheessa kehittämisen katto vastaan. Oppilaan musiikillista osaamista ei voi mullistaa viikoittaisen, puolen tunnin pituisen soittotunnin aikana. Siihen tarvitaan koko henkilökunnan välistä avointa yhteistyötä (Kohonen & Leppilampi 1994, 60–61.)

4.1 Informaali ja formaali yhteistyö

Savonmäki (2006) jakaa opettajien kollegiaalisen yhteistyön informaaliin ja formaaliin yhteistyöhön. Informaali yhteistyö on spontaania suunnittelua, tukea, apua, vinkkejä ja rentoutumista, joka auttaa jaksamaan arjessa. Informaali yhteistyö on välittömästi omaan työhön liittyvää, ja sitä hallitsee epävirallisuus. Siitä käytetään ilmaisuja *ovilta huikkailu, käytävillä keskustelu, pikapalaveri, rupattelu ja vinkit*. Informaali yhteistyö tukee työssä jaksamista ja parantaa oman perustyön hallintaa ja sujumista.

Formaali yhteistyö on virallisen päätöksenteon alue, joka on ajallisesti ja asiallisesti etäämpänä opetustyön todellisuudesta. Tilanteet erotellaan yleensä omiksi kokouksiksi. Silloin, kun hallinnon edellyttämä kokouskäytäntö toimii hyvin, se ei vie tilaa opettajien omaehtoiselta yhteistyöltä, vaan informaali toimintatapa tunkeutuu virallisen kokouksen sisään. (Savonmäki 2006, 160-162.)

Jokaisessa koulussa on oma yhteistyökulttuurinsa, johon uudet opettajat huomaamattaan mukautuvat. Opettajan työssä on mahdollista valita yhteistyökumppaneita tai tehdä asiat yksin. Eristäytyminen voi kertoa henkilökohtaisesta ongelmasta tai epäluottamuksesta kollegoja kohtaan. Tietynlainen yksin tekemisen kulttuuri on kuitenkin ominaista opettajille ja se voi kertoa kunnioituksesta ja lojaaliudesta kollegojen työtä kohtaan. Yhteistoiminnallisuus nousee esiin vasta, kun oma osaaminen tai resurssit eivät enää riitä. Oma tehtävä hoidetaan ikään kuin osana suurta palapeliä, jossa jokainen tuo oman osansa yhteisen asian edistämiseen, pitäen kuitenkin oman reviirinsä. (Savonmäki 2006 163–164, 167.)

4.2. Yhteistoiminnan muodot

Yrjö Engeström (2004) on jakanut yhteistoiminnan kolmeen tasoon riippuen sekä sen kohteesta että toimintaa ohjaavasta käsikirjoituksesta. Opettajien välistä yhteistyötä tutkiessa toimintaa ohjaavana käsikirjoituksena voidaan pitää opetussuunnitelmaa. Näkymättömänä käsikirjoituksena toimii koulun kulttuuri, minkä mukaan yhteisö toimii (Kohonen & Leppilampi 1997, 61).

Yhteistyön ensimmäinen ja alin taso on koordinaatio. Koordinaatiossa toiminnan kohde on korkeintaan samansuuntainen ja toimijat keskittyvät lähinnä omien intressiensä ja tavoitteidensa pohjalta toimimiseen. Usein ulkopuolelta annettu käsikirjoitus säätelee vuorovaikutusta ja roolijakoa, eikä uusia innovatiivisia ratkaisuja juurikaan synny. Tällaista on soitonopettajankin työ, jos kaikki opettajat keskittyvät vain omien soitonoppilaidensa kanssa työskentelyyn yhteistyön jäädessä vähemmälle. (Engeström 2004 106–107.)

Toinen yhteistoiminnan taso on kooperaatio, jossa toiminnan kohde on yhteisesti jaettu ja osapuolet pyrkivät toiminnallaan jäsentämään ja muokkaamaan sitä yhdessä. Toimijoiden välinen vuorovaikutus muuttuu intensiivisemmäksi, ja omien intressien ja tavoitteiden merkitys vähenee. Kooperaation kautta tuotetaan usein konkreettisia uusia ratkaisuja ja kehitetään oppimisympäristöjä. Yhteistyön osapuolet eivät kuitenkaan tietoisesti muuta käsikirjoitusta. (Engeström 2004, 108.)

Kolmas ja korkein yhteistyömuoto on kommunikaatio. Kommunikaatiossa huomioidaan yhteisen kohteen lisäksi myös toimintaa ohjaava käsikirjoitus sekä oma vuorovaikutus. Kommunikaatiopohjaisessa yhteistyössä toimii jatkuva avoin arviointi ja yhteistyötä pyritään aktiivisesti kehittämään koko toiminnan ajan. Kommunikaatio on luonteeltaan reflektiivistä, mikä ilmenee puheena siitä, mitä tehdään ja miten tehdään. Kaikista yhteistoiminnan tasoista kommunikaatio vaatii eniten osallistujiltaan. Kooperaation tavoin kommunikaatio tuottaa innovatiivisia työtapoja, mutta lisäksi se tuottaa uusia toimintatapoja ja kehittää toimintaa sekä toimijoiden välistä vuorovaikutusta. (Engeström 2004, 106–111.)

Tällaista yhteistoimintaa edustavat opetussuunnitelmissa kirjatut temaattiset kokonaisuudet, joissa työskennellään opettajia yhteistyöhön kutsuvin menetelmin. Musiikkioppilaitoksissa tapahtuvan yhteistoiminnan tulisi pyrkiä kommunikatiivisiin toiminnan muotoihin, joissa avoin ilmapiiri, reflektointi ja toiminnan kehittäminen ovat jatkuvasti läsnä. (Ruokonen & Ruismäki 2003.)

4.3 Opettaja osana työyhteisöä

”Yhteistoiminnalla tarkoitetaan yleisesti yhteistyöprosessia, jonka aikana toimijat (opettajat keskenään tai opettaja ja taiteilija -tiimi) yhdistävät taitojaan ja tietojaan tavalla, joka avaa mahdollisuuksia saavuttaa yhdessä jotain, mikä ei yksin onnistuisi” (Hakkarainen, Lonka & Lipponen 2001).

Opettajan ammatillinen sosiaalistuminen alkaa jo kouluajan kokemuksista ja malleista, jotka muovaavat oppilaan käsityksiä opettajan työstä. Korkeakouluopinnot tukevat useissa tapauksissa konservatiivista asennoitumista oppimiseen. Uudessa työpaikassa ammattiin sosiaalistuminen on useimmiten tehtävä yksin. Jos nuori opettaja näkee ympärillään malleja enimmäkseen yksin toimivista opettajista, hän omaksuu yksilökeskeisen toimintakulttuurin.

Yksin toimiminen ja itsenäinen työ on vahva osa opettajuutta, ja sen rooli korostuu erityisesti soitonopettajan toimenkuvassa. Vertikaalisesta, omaan osaamiseen keskittyvästä asiantuntijuudesta tulisi pyrkiä horisontaaliseen asiantuntijuuteen, jossa eri opettajat ja toimitahot jakavat tasa-arvoisesti omia ideoitaan ja ammatillista asiantuntijuuttaan. (Jordan-Kilkki & Pruuki 2013, 25.)

Soitonopettajan työssä vaarana on oman koulutuksen ja kokemuksen luomaan osaamiseen käpertyminen. Opettajien dialogisuus ja toistensa toiminnan kriittinen arviointi rikastuttaa opetustoimintaa ja kehittää kaikkien osapuolien ammattitaitoa. Yhteistyön ei tulisi rajoittua vain työtehtävien jakamiseen, vaan sen tulisi sisältää ajatusten vaihtoa, ideointia ja toiminnan kehittämistä. Dialogisuus ei vain vaikuta opetuksen laatuun, vaan myös tiivistää työyhteisöä ja auttaa työssä jaksamista. Jaettu asiantuntijuus ja ”hiljainen tieto” synnyttävät uutta ymmärrystä ja innostusta. (Jordan-Kilkki & Pruuki 2013, 26.)

Rutinoitumisen kehä on helposti tarjolla vuodesta toiseen samojen työtehtävien parissa toimivalle opettajalle. Jos työstään ei pääse puhumaan turvallisesti työtovereiden kanssa eikä ulkopuolisia virikkeitä tai ohjausta ole tarjolla, ei työn kehittämiseen ole selkeää velvoitetta. Myös opettajantyön huonot etenemismahdollisuudet eivät sitouta aktiiviseen ammattitaidon kehittämiseen. (Kohonen & Leppilampi 1997, 64–65.)

4.4 Kollegiaalinen vuorovaikutus musiikkioppilaitoksessa

Olli Vartiainen johti kehittämishankkeessaan (2009) kahta oppilasorkesteria kolmen vuoden ajan kehittääkseen välineitä oppilasorkesteritoiminnalle ja määrittääkseen sen edellytyksiä. Hankkeessaan hän tuli myös vertailleeksi oppilaitosten työympäristön ja työyksikön toiminnan välisiä eroja.

Vertailemissaan työyhteisöissä vallitsi hyvin erilainen keskustelukulttuuri ja työilmapiiri. Ensimmäisessä oppilaitoksessa Vartiainen joutui taistelemaan oppilasorkesterin olemassaolon puolesta, ja huonon ilmapiirin takia hän joutui lopulta vetäytymään opistosta. Toisessa oppilaitoksessa Vartiainen eteni päinvastaisesti työyhteisön ulkopuolelta sisälle. Työyhteisössä vallitsi luonteva keskusteluilmapiiri, opiston perustehtävä oli hyvin selvillä ja Vartiainen hanke koettiin tarpeelliseksi. Myös oppilaitoksen pieni koko ja vakiintunut orkesterikulttuuri vaikutti projektin onnistumiseen. (Vartiainen 2009, 269-271.)

Orkesterin ohjaaja joutuu työssään ohjaamaan ja opastamaan eri soitinten soittajia. On epätodennäköistä, että ohjaaja hallitsee kaikkien orkesterinsa soitinten soittotekniikan ja sormitukset. Yhteistyö muiden instrumenttiopettajien kanssa voi tulla pakolliseksi ohjelmistoon otettavia kappaleita valitessa, stemmojen harjoittamisessa tai tukisoittajia tarvittaessa.

Instrumenttiopettaja voi halutessaan työskennellä hyvinkin itsenäisesti, mutta orkesterijohtaja tarvitsee taustalleen työyhteisönsä tuen. Orkesterinjohtaja toimii paitsi työyhteisön jäsenenä, myös orkesterinsa asiamiehenä, jonka tehtäviin kuuluu orkesterin eduista ja tarpeista huolehtiminen. Toimiminen myös instrumenttiopettajana sitouttaa orkesterinjohtajaa sekä työyhteisöön että orkesteriin, ja vuorovaikutussuhde molempiin monipuolistuu ja syvenee. (Vartiainen 2009, 267-272.)

Jännitteet oppilaitoksen työyhteisössä ja mahdolliset taloudelliset vaikeudet saattavat aiheuttaa erimielisyyksiä yhteissoiton toteutuksesta tai tarpeellisuudesta. Opettajien erimielisyydet voivat estää oppilasta osallistumasta orkesteritoimintaan. Tällöin oppilas

toimii pelinappulana opettajien välisessä konfliktissa. Opettajan tulisi pyrkiä purkamaan tällaisia oppilaitoksen työilmapiiriin vaikuttavia jännitteitä ennen kuin oppilaat joutuvat niihin osallisiksi. Työyhteisön odotukset on välitettävä orkesterille kannustavuutena ja kollektiivisena vastuun kantamisena. (Vartiainen 2009, 318-321, 332.)

Käytännön esimerkki työtehtävien jakautumisesta on orkesterisovitusten tekeminen. Jyväskylän ammattiopistossa on käytössä NoteFlight-nuotinnosohjelma. Ohjelman avulla voidaan jakaa kappaleen partituuri opettajien kesken, ja he voivat kukin luoda kappaleeseen stemmoja tai muokata jo olemassa olevia stemmoja soittajille sopivammaksi. Haastateltavani Sirpa Berg kertoo, että alkeisorkestereissa Trombissa ja Tornadossa hän tekee partituuripohjan, johon jousiopettaja lisää jousistemat, matalien vaskisoitinten opettaja matalien vaskien stemmat, ja trumpettistemat kirjoitetaan yhdessä. Näin toimiessa työmäärä jakautuu, ja kaikkien erityisosaaminen pääsee käyttöön mahdollisimman toimivia ja sopivantasoisia sovituksia luodessa.

Opetuksen ja kanssakäymisen avoimuudesta on jokainen opettaja vastuussa omalta osaltaan. Yhteistyön ei tule rajoittua vain työtehtävien jakoon, vaan siihen tulee kuulua yhteistä kehittelyä ja ajatusten vaihtoa.

4.5 Instrumenttiopettaja orkesterinjohtajana

Kaikista instrumenttiopettajista ei tule orkesterinjohtajia. Kapellimestarilta vaaditaan usean eri soittimen soittotekniikan ymmärtämistä, lyöntikaavojen hallintaa sekä hyviä ryhmäopetustaitoja. Tutkin kahden eri musiikkipedagogiikan koulutusohjelman orkesterinjohtajan kurssitarjontaa.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun musiikin koulutusohjelma sisältää kaksi orkesterinjohtajan kurssia, sekä pop/jazz -yhtyeididaktiikan kurssin. Nämä kurssit ovat valinnaisia, ja ne ovat valittavissa suuntautumisen mukaan yhdentoista valinnaisen kurssin joukosta. Tulkitsen, että orkesterinjohto on siis ensisijaisesti klassisesti suuntautuneita opiskelijoita varten. Myös Metropolia ammattikorkeakoulun musiikkipedagogian koulutusoh-

jelmassa musiikin johtaminen kuuluu vapaasti valittaviin pakollisiin opintoihin. Kurssin sisällöksi on kirjattu *”Eri soittimien erityiskysymykset johtamisen kannalta, lyöntitekniikat, ohjelmiston kysymykset.”*

Opiskellessaan tuleva instrumenttiopettaja ei vielä tiedä, minkälaisiin työtehtäviin hän tulevassa työpaikassaan asettuu. Musiikkioppilaitos saattaa tarvita orkesterilleen uutta johtajaa, jolloin tehtävään valitaan luultavasti joku, jolla on orkesterin edustaman musiikkityylin osaamista, kapellimestarikokemusta ja innostusta tehtävää kohtaan. Tehtävään voi kuitenkin päätyä opettaja, jolla ei ole kokemusta orkesterinjohdosta, koska koulutus ei sitä pakollisena tarjoa. Tällöin johtokaavat ja harjoituttamistavat on opetettava omatoimisesti, ja alku voi olla kankeaa. Ryhmän ohjaaminen poikkeaa suuresti yksilöopetuksesta, ja monista kapellimestareista huomaa, että heidän pedagogiset taitonsa eivät ole riittävät orkesterin johtamiseen.

Jyväskylän ammattiopiston oppilasorkesterien kapellimestarit on poimittu instrumenttiopettajien joukosta heidän osaamisprofiilinsa ja vahvuuksiensa perusteella. Oppilaitoksen nuoriso- big bandin johtaja Antti Kettunen on opiskellut musiikkipedagogiksi Jyväskylän ammattikorkeakoulussa, ja tehnyt siellä pakollisina opintoina kuoronjohdon perusteet sekä orkesterinjohdon perusteet, ja valinnaisena kurssina Orkesterinjohto 1 –kurssin. Lisäksi hän on osallistunut viikon kestäväälle big band –kapellimestarikurssille. Puhallinorkesteri Puhurin johtaja Mikko Karjalainen puolestaan ei ole saanut minkäänlaista koulutusta kapellimestarin työhön. Hän on johtanut erikokoisia pienyhtyeitä opetustyössään vuodesta 2002, ja toiminut harrastelija- big bandin kapellimestarina vuosina 2001–2005. Big bandin johtaminen eroaa melko suuresti puhallinorkesterin johtamisesta, ja Karjalainen kertoo, että on työssään joutunut kertailemaan johtokaavoja.

5 TUTKIMUSASETELMA

5.1 Tutkimuskysymykset

Pyrin tutkimuksellani selvittämään, miten yhteismusisointi ja instrumenttiopetus linkittyvät toisiinsa, ja miten opettajat työssään edesauttavat tämän yhteyden ylläpitämistä. Keskityn tutkimaan, onko yhteismusisointi läsnä myös henkilökohtaisilla soittotunneilla, vai jäävätkö orkesteriharjoituksissa soitettavat kappaleet irrallisiksi kokonaisuuksiksi. Tavoitteenani on selvittää opettajien välisen yhteistyön lisäksi myös yhteissoitannollisia opetuskäytäntöjä, jotka tapahtuvat soittotuntien aikana.

Rajasin tutkimukseni puhallinopetuksen piiriin sekä henkilökohtaisten intressieni ja kokemuksiini, että Jyväskylän ammattiopiston monipuolisen puhallinorkesteritoiminnan takia.

5.2 Tutkimusaineisto ja -menetelmät

Tutkimusaineistoni koostuu neljän puhallinsoitinpedagogin sekä Jyväskylän ammattiopiston musiikin koulutuspäällikön henkilökohtaisista teemahaastatteluista.

Haastattelemistani opettajista kaikki toimivat sekä instrumenttiopettajina, että orkesterinjohtajina oppilaitoksessa. Kahta heistä haastattelin orkesterinjohtajan toimenkuvaan liittyen, ja kahta instrumenttiopettajan toimenkuvaan liittyen. Lisäksi haastattelin musiikin ja AV-viestinnän koulutuspäällikköä Pauliina Holmia, jotta saisin myös opetussuunnitelmallista ja oppilaitoksen johdon näkökulmaa tutkimukseeni.

Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa tarkastellaan yksityiskohtaisesti ja monipuolisesti. Kohderyhmä ei ole satunnainen, vaan tarkoituksenmukaisesti valittu. Yksittäisten ta-

pausten syvällinen tutkiminen kertoo, mikä ilmiössä on tärkeää ja mitkä asiat voivat toistua myös yleisemmällä tasolla. (Hirsjärvi ym. 2002, 169.)

Haastattelumuoto on teemahaastattelu. Haastattelujen aihepiirit olivat siis tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys oli vapaa. Haastattelut tehtiin yksilöhaastatteluina, jotka vaihtelivat kestoiltaan noin tunnista puoleentoista tuntiin.

Tapaustutkimuksessa saadaan yksityiskohtaista tietoa yksittäisestä tapauksesta ja pienestä joukosta tapauksia. Tapaustutkimuksen kohteeksi voidaan valita yksittäinen tapaus tai tilanne, jonka kohteena voi olla esimerkiksi yksilö, ryhmä tai yhteisö. (Hirsjärvi ym. 2002, 134.) Tämän määritelmän mukaan tutkimustani voidaan pitää tapaustutkimuksena, jossa kohteena on Jyväskylän ammattiopiston puhallinopettajista koostuva joukko.

5.3 Aineiston keruu

Tammikuussa 2015 pyysin haastatteluun neljää Jyväskylän ammattiopiston puhallinsoitonopettajaa harkinnanvaraisesti niin, että edustettuna olisi eri puhallinsoittimia sekä eri orkesterien johtajia. Toteutin haastattelut helmi-maaliskuun 2015 aikana. Haastattelut tehtyäni litteroin ne ja jaottelin vastaukset eri teemoihin. Tämän jälkeen kokosin tekstistä eri teemojen alle niitä koskevat tulokset analysoitavaksi ja tulkittavaksi.

5.4 Tutkimuskohteiden esittely

Jyväskylän ammattiopistossa toimii lukuisia puhallinorkestereita. Jyväskylän ammattiopiston musiikin koulutuspäällikkö Pauliina Holmin mukaan puhallinorkesterista toiseen edetään tasoittain edistymisen mukaan. Harrastuksen aloittava puhallinsoittaja sijoitetaan yleensä asuinpaikasta riippuen Tornadoon tai Trombiin. Seuraavaksi edistyneempi orkesteri on Vire, jota seuraa Puhuri, ja edelleen AO Jazz Orchestra tai Silta

Sinfonia, riippuen siitä, onko oppilas suuntautunut klassiseen vai pop/jazz -musiikkiin. Näistä orkestereista voi vielä edetä laitoksen ulkopuolisiin orkestereihin, esimerkiksi Jyväskylän yliopiston sinfoniaorkesteriin tai Jyväskylä Big Bandiin. Oppilaan opettaja vastaa henkilökohtaisen opetussuunnitelman laatimisesta, ja etsii oppilaalleen sopivan tasoisen yhteismusisointiryhmän. (Holm 2015.)

Orkestereiden elinvoimaisuus on riippuvainen laitoksessa opiskelevien oppilaiden määrästä. Oppilaitoksessa tarkastetaan vuosittain oppilasmäärien mukaan, mitkä orkesterit kannattaa toteuttaa. Joistakin soittimista, etenkin matalista vaskista ja käyrätorvista on usein pulaa, ja esimerkiksi Puhuri kärsi haastatteluntekohetkellä soittajapulasta eikä siellä johtajan mukaan ollut ”juuri mitään soitinta tarpeeksi”. AO Jazz Orchestra on big band, eli jokaista stemmaa soittaa yksi henkilö, ja sektiöt on tärkeä pitää täysinä. Tämän takia orkesterissa on myös oppilaitoksen ulkopuolisia soittajia.

Oppilaitoksen puhallinorkesterit pääsevät syys- ja kevätlukukausien päätteeksi esiintymään Sähke -viikon yhteiskonsertissa. Eri ikäiset puhallinsoittajat pääsevät seuraamaan toistensa esiintymisiä, ja myös vanhemmille ja muille opettajille välittyy konkreettinen tieto siitä, minkälaista yhteissoittotoimintaa oppilaitos järjestää.

5.4.1 Puhuri

Puhuri on Jyväskylän ammattiopiston musiikin perusopetuksen puhallinsoittajista koostuva puhallinorkesteri. Sen kapellimestareina toimivat tällä hetkellä trumpetinsoiton opettaja Mikko Karjalainen sekä avustavana johtajana puupuhaltimien opettaja Tanja Järvelä. Puhuriyhtyeen ohjelmisto koostuu klassisesta ja viihdemusiikista. Yhtye harjoittelee kerran viikossa kahden tunnin ajan ja esiintyy vähintään joka lukukauden päätteeksi.

Yhtyeen ohjelmisto on johtajansa valitsemaa, ja tämän mukaan ”aikamoinen sillisalaatti”. Sekalaisuus johtuu muun muassa siitä, että Puhurin toivotaan soittavan myös kotimaista puhallinmusiikkia, jonka tyyliä usein on vaikeasti määriteltävissä. Soittajien

ikä vaihtelee noin viidentoista ja kolmenkymmenen ikävuoden välillä. Kokemattomimmat ovat soittaneet noin 3–4 vuotta, kokeneimmat taas yli kymmenen vuotta.

5.4.2 AO Jazz Orchestra

AO Jazz Orchestra on Jyväskylän ammattiopiston musiikkiopistotason oppilaista koostuva big band -orkesteri. Kokoonpano koostuu trumpetti-, saksofoni- ja pasuunasektiosta sekä ns. komppiryhmästä, johon kuuluu pianisti, basisti, kitaristi sekä rumpali. Harjoitukset ovat viikoittain ja kestävät kaksi tuntia. Yhtye esiintyy vähintään joka lukukauden päätteeksi. Antti Kettunen on johtanut orkesteria neljän vuoden ajan.

Orkesterin komppiryhmä koostuu lähinnä ammattiopiskelijoista, ja heillä on myös keskinäisiä harjoituksia. Laitoksen ammattiopiskelija-puhallinsoittajat liittyvät automaattisesti AO Jazz Orchestraan, mutta sektioiden täyttämiseksi mukaan on otettu myös joitakin oppilaitoksen ulkopuolisia soittajia.

Yhtyeen ohjelmisto on Kettusen valitsemaa ja se koostuu mahdollisimman monipuolisesti big bandeille sävelletystä ohjelmistosta. Mukana on nopeaa ja hidasta jazzia, latinalais-amerikkalaista musiikkia, modernia musiikkia sekä rock-, pop-, ja funkmusiikkia. Kotimaista musiikkia soitetaan paljon, koska Suomen Big Band -yhdistys ry tuottaa nuorisobig bandeille laadukasta materiaalia vuosittain, ja se on vapaasti käytettävissä. Soittajat ovat pääosin soitto-opinnoissaan jo pitkällä olevia teini-ikäisiä ja nuoria aikuisia.

5.4.3 Opettajat

Sirpa Berg työskentelee oboen- ja nokkahuilunsoiton opettajan Jyväskylän ammattiopilaitoksessa. Hän on tehnyt opetustyötä useissa eri musiikkiopistoissa kymmenien vuosien ajan. Instrumenttiopetuksen lisäksi hän johtaa kahta puhallin- ja jousisoittajien alkeisorkesteria. Berg toimii myös puupuhaltimien stemmakouluttajana Kampus Sinfonietassa sekä opettaa kamarimusiikkia ammatillisella ja perusopetuksen puolella.

Tapio Asikainen on matalien vaskien eli tuuban, pasuunan ja baritonitorven opettaja. Hän on myös pitkän linjan opettaja, ja työskennellyt Jyväskylän ammattiopistossa kolme ja puoli vuotta. Instrumenttiopetuksen lisäksi hän johtaa pasuunakvartettia sekä puhallinorkesteri Virettä.

Mikko Karjalainen on jazz-orientoitunut trumpetinsoitonopettaja. Hän työskentelee Jyväskylän ammattiopistolla vain kahtena päivänä viikossa, ja muun ajan Helsingissä. Osaamisprofiilinsa takia hän opettaa improvisointia myös muiden soitinten soittajille ja laulajille. Karjalainen johtaa puhallinorkesteri Puhuria.

Antti Kettunen on saksofoninsoiton opettaja. Hän on työskennellyt vuodesta 1997 lähtien Jyväskylän ammattiopistossa. Hänen opetettavia aineitaan ovat instrumenttiopetuksen lisäksi hahmotusaineet, eli harmoniaoppi, musiikkianalyysi, transkriptio, sekä musiikkiteknologia. Saksofonin lisäksi Kettunen hallitsee lähes kaikki vaskisoittimet ja puupuhaltimet.

Pauliina Holm on Jyväskylän ammattiopiston musiikin ja audio-visuaalisen viestinnän koulutuspäällikkö. Hän vastaa muusikon koulutuksesta sekä taiteen perusopetuksesta musiikin ja tanssin osalta. Holm on ollut mukana päivittämässä Jyväskylän ammattiopiston taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmaa vuonna 2013. Haastatteluhetkellä hän on myös mukana valmistelemassa muusikon ammattikoulutuksen uutta opetussuunnitelmaa.

5.5 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa käytetään tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa validi-us-käsitettä eli tutkimuksen pätevyyttä. Sillä tarkoitetaan tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä asiaa, mitä sen on tarkoituskin mitata. Jos esimerkiksi haastateltavilta kysyttävät kysymykset ovat huonosti muotoiltuja, ne on saatettu ymmärtää aivan eri tavalla kuin mitä tutkija on tarkoittanut. Tutkija voi myös tulkita keräämäänsä aineistoa vain oman ajattelumallinsa mukaisesti, jolloin tuloksia ei voida pitää tosina ja pätevinä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2002, 231-232.)

Tutkimukseni on tapaustutkimus, joka ei pyrikään yleistettävyyteen, vaan tapauksen kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen (Saarela-Kinnunen & Eskola 2001, 163). Kaikki ihmistä ja kulttuuria koskevat kuvaukset ovat ainutlaatuisia, joten perinteiset luotettavuuden arvioinnit eivät tule kysymykseen (Hirsjärvi ym. 2002, 232). Olen joutunut pohtimaan tutkimukseni luotettavuutta lähinnä haastattelujen tulkintaan liittyen. Olen pyrkinyt kuvaamaan henkilöt, lausunnot ja tapahtumat mahdollisimman tarkasti ja totuudenmukaisesti sulkien pois omien tutkimusodotusteni mukaiset tulkintatavat.

Haastattelu on tutkimusmenetelmänä joustava, monipuolinen ja ihmislähtöinen. Sen hyvät puolet voidaan kuitenkin nähdä myös ongelmallisina. Haastateltava saattaa kokea haastattelun itseään uhkaavaksi tilanteeksi, ja pyrkiä esiintymään sosiaalisesti suotavassa valossa. Haastattelut ovat myös konteksti- ja tilannesidonnaisia, jolloin tutkittavat saattavat puhua haastattelutilanteessa toisin kuin jossakin toisessa tilanteessa. (Hirsjärvi ym. 2002, 208.) Olen tutkijana pyrkinyt ottamaan nämä seikat huomioon, ja arvioimaan tuloksiani niiden valossa.

5.6 Tutkijan rooli

Kiinnostukseni puhallinmusiikkia ja erityisesti siihen liittyvää yhteissoittoa kohtaan on herännyt omakohtaisen kokemuksen kautta. Olen aina ajatellut, että yhteissoitto on tärkein osa musiikinopiskelua, ja kaikille tulisi tarjota siihen mahdollisuus. Aloittaessani soitonopiskelun puhallinorkesteri oli irrallinen viikoittain harjoitteleva yhtye, josta en tuntenut soittajatovereitani. Aktiivinen puhallinorkesteriurani on alkanut tultuani Jyväskylän yliopistoon opiskelemaan musiikkikasvatusta. Olen havainnut kaupungin orkesterikulttuurin olevan varsin monipuolista puhallinsoittajan näkökulmasta. Pitkäaikaisimman orkesterini Puhkupillien lisäksi olen päässyt soittamaan monissa musiikkikampuksen yhtyeissä, joissa soittajat ovat usein nuoria ammattiopiston opiskelijoita. Olen kohdannut paljon erilaisia kapellimestareita ja musiikkityylit ovat olleet monipuolisesti edustettuina ohjelmistoissa.

Oma orkesterinjohtajakoulutukseni rajoittuu yhteen orkesterinjohtokurssiin. Koen kuitenkin, että vahvalla orkesteritaustani kautta olen saanut hyvän kuvan siitä, mitä ominaisuuksia hyvältä orkesterinjohtajalta vaaditaan, ja millainen on yhteistoiminnallisesti ja musiikillisesti toimiva orkesteri. Musiikinopettajana haluan kehittää tätä toimintaa myös kouluympäristössä.

Olen havainnut omien soitto- ja opetuskokemuksieni myötä, että oppilaat nauttivat yhteissoitosta, ja se koetaan tärkeäksi osaksi musiikkiopintoja. Tulevassa työssäni tulen varmasti olemaan yhteissoittoa painottava opettaja, ja pidän tärkeänä sitä, että pääsen tutkimukseni kautta kehittämään omia taitojani yhteissoiton ohjaajana.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Haastatteluissani esiintyy neljä teemaa:

- instrumenttitaitojen opetus yhteissoittoharjoituksissa
- yhteissoittotaitojen opetuksen sisältyminen soittotunteihin
- opetussuunnitelmallinen näkökulma yhteissoiton ja instrumenttitaitojen opetuksen yhdistymiseen
- opettajien välinen kollegiaalinen yhteistyö yhteismusisoinnin opettamiseen liittyvissä asioissa

6.1 Instrumenttitaitojen opetus yhteissoittoharjoituksissa

Haastattelemistani puhallinorkesterin ohjaajista toinen hallitsi lähes kaikki puhallinsoittimet vähintäänkin sormituksien osalta. Toinen ohjaaja kertoi hallitsevansa soitannollisesti vain vaskipuhallimet mutta ymmärtävänsä kyllä kaikkien soitinten äänenmuodostuksen lainalaisuudet, koska samat säännöt pätevät kaikkiin puhallinsoittimiin.

Orkesteriharjoituksissa ei haastateltavieni mukaan keskitytä niinkään kunkin soittimen soittoteknisiin asioihin kuin yhteistä soittoa yhtenäistäviin seikkoihin, kuten fraseeraukseen, yhteisen rytmin löytämiseen ja oman soiton suhteuttamiseen ympäröivään musiikkiin. Kettunen mainitsi myös prima vista –taitojen kehittämisen tärkeäksi yhteissoittoharjoituksissa kehittyväksi taidoksi. Uusien, tuntemattomien kappaleiden soitto kehittää nuotinlukutaitoa, minkä harjoittelu jää usein soittajalta vähälle huomiolle.

Haastatteleman orkesterin ohjaajat kertoivat kiinnittävänsä huomiota oman pääinstrumenttinsa soittajiin hieman muita enemmän. Heille tulee opetettua myös enemmän soittoteknisiä asioita kuin muille, mikä onkin luonnollista. Yleisesti opetettavat asiat liittyvät yleensä fraseeraukseen ja kielitykseen.

Big bandia johtava Kettunen kertoi soittajien olevan soittoharrastuksessaan jo niin pitkällä, että heitä ei tarvitse juurikaan neuvoa. Karjalaisen mukaan Puhurin harjoituksissa vallitsee *”aika vapautunut ja aika hauska tunnelma”*, joten soittajat kysyvät tarvittaessa

kapellimestarilta apua. Karjalainen kertoo olevansa välillä *"aikamoinen piiskuri"*, mutta tullessaan uuden orkesterin johtajaksi ensimmäistä kertaa, hän pyrkii tekemään selväksi, millainen persoona hän on ja millainen opetustyyli hänellä on. Kritisoitavat asiat saattavat olla rajusti muotoiltuja, mutta palautetta ei saa ottaa henkilökohtaisena loukkauksena, vaan *"tarkoitus on ainoastaan saada se ihminen soittamaan paremmin"*.

Orkesterin johtajana Karjalainen kertoi painottavansa soittajien ilmaisullisen puolen kehittämistä. Kevyessä musiikissa rytmikka on avainasemassa, ja orkesterissa on myös paljon soittajia, jotka eivät ole koskaan soittaneet kolmimuunteista fraseerausta. Opettajien musiikillinen suuntautuneisuus vaikuttaa paljon myös oppilaan saamaan evästytykseen. Toisten opettajien osaaminen kohdistuu kevyttä musiikkia enemmän klassiseen musiikkiin, jolloin oppilas voi olla vaikeuksissa esimerkiksi jazzia soittaessaan. Orkesterin johtajan onkin pidettävä huolta, että kaikki soittajat ovat tietoisia kunkin musiikkisuuntauksen tyylipiirteistä.

Karjalainen kertoi soittavansa välillä omalla instrumentillaan esimerkkejä erilaisista fraseerauksista, jotta oppilaat saavat kuunnella ja vertailla eri soittotapojen eroavaisuuksia. Musiikkityyliä tuntemuksen sivistyksellinen merkitys tulee näin vahvasti esille. Asetelma, jossa opettaja soittaa ensin malliksi, ja sen jälkeen oppilas toistaa perässä, muistuttaa instrumenttitunneilla laajalti käytettyä mestari-oppipoika-asetelmaa

Soittajien heterogeenisuus on leimallista amatööriorkestereille. Oppilaiden taitotaso ja yhteissoittokokemus voi vaihdella suurestikin. Karjalaisen kokemuksen mukaan yhtyeessä voi esimerkiksi olla trumpettisti, joka on hyvin teknisesti hyvin edistyneellä tasolla, mutta ei koskaan ole soittanut orkesterissa. Hänen rinnallaan voi soittaa teknisesti taitamattomampi soittaja, jolla on monen vuoden orkesteritausta. Näiden kahden soittajan vahvuudet ovat erilaisia ja eri tasoilla, mutta erot tasoittuvat vertaisoppimisen kautta. Yhteissoitto palvelee yksilöiden yhteissoitannollisia ja teknisiä puutteita.

"Harvoin löytyy bändiä, jossa soittajat olis' yhtä taitavia. -- Ei voi sanoa, että olis' tasavahvat soittajat, mutta siitä ei oo mitään haittaa." (Kettunen)

Karjalainen kertoi pyrkivänsä sisällyttämään yhteissoitto-opetuksen teemoja myös omiin soittotunteihinsa ylläpitääkseen instrumenttitaitojen ja orkesterisoiton yhteyttä.

”Jotain kappaletta soittaessamme, saatan huomauttaa, että muista tämä asia sitten orkesteriharjoituksissa. Käymme läpi esimerkiksi crescendojen ja fortepianojen soittoa tunneilla.- -” (Karjalainen)

6.2 Sävelpuhtauden parantaminen

Puhallinsoittimet ovat yksiäänisiä, ja harmonioiden luominen ja niiden puhtauteen paneutuminen tulevat vastaan vasta muiden soitinten kanssa soittaessa. Soittoharrastuksen alkuvaiheessa äänenmuodostustaidot eivät välttämättä mahdollista täysin puhdasta soittoa, mutta soittotekniikan kehittyessä myös vire paranee itsestään.

Orkesterisoitossa harjoitukset alkavat yleensä yhteisellä viritystilanteella. Puhallinorkestereissa viritysäänen antaa oboe ja big bandeissa yleensä pianisti. Karjalainen epäilee, että kulttuuri, jossa oboe soittaa kaikille viritysäänen, on kuolemassa. Oboen korvaavat jo nyt soittajien omat virityslaitteet. Karjalainen ei johtajana puutu viritystilanteeseen, ellei joku erikseen kysy neuvoa. Laitteiden käyttö on hyvä asia, jos niitä osataan käyttää oikein. Vaskisoittajilla virityslaitteen käyttöön voi liittyä soittotekniikan kannalta ”tuhoisa” ongelma. Monet virheellisesti muokkaavat äänenmuodostustaan, jotta mittarin viisari liikkuisi oikeaan suuntaan. Oikea tapa olisi tuottaa ääni terveellä tavalla, katsoa sitten viritysmittaria, ja tehdä sen jälkeen soittimensa viritysputkella tarvittavat muutokset.

Kettunen kertoi, että kappaleen harjoittamisen alkuvaiheessa sävelpuhtauteen ei juurikaan kiinnitetä huomiota. Kun kappale alkaa muilta osin sujua, aletaan vireeseenkin paneutua. Kettusen kokemuksen mukaan sävelpuhtaudesta huomauttaessaan opettajan on oltava tarkka sanavalintojen kanssa, koska vire on henkilökohtainen asia, johon vaikuttaa myös sävelkorva. Vireen korjaaminen on kuitenkin osa puhallinsoittajan arkea, ja palautteen voi antaa myös hyvässä hengessä.

6.3 Yhteissoiton rooli instrumenttiopetuksessa

Haastattelin kahta puhallinsoitonopettajaa tutkiakseni yhteissoiton näkyvyyttä instrumenttiopetustunneilla. Halusin selvittää, harjoitellaanko orkesteriharjoituksissa soitettavia stemmoja myös soittotunneilla. Lisäksi halusin tietää, miten yhteissoitto näkyy muuten henkilökohtaisessa opetuksessa, eli soittaako oppilas duettoja joko opettajan tai muiden oppilaiden kanssa, käykö tunneilla säestäjiä, tai onko oppilaista muodostettu orkesterin ulkopuolisia yhteissoittokokoonpanoja.

Molemmat opettajat suhtautuivat positiivisesti yhteissoittokappaleiden harjoitteluun oppitunneilla.

”Kyllä mä oon aina pyytäny niitä tuomaan stemmat. Ne on ihan samaa nuottia, kun kappaleetkin. Ja se on paljon mukavampaa mun mielestä siellä orkesterissa istua, kun se oma stemma alkaa sujua. --- Kyllä se ainakin kerran, pari on ihan hyvä tunneilla käydä kappaleet läpi --- ” (Asikainen)

Yhteissoittokappaleita harjoitellaan soittotunneilla sekä soitonopettajan, oppilaan että joskus myös kapellimestarin aloitteesta. Harjoituttaminen tulee vastaan etenkin oppilaan siirtyessä kokeneempien orkesteriin, jossa kappaleet voivat olla hyvinkin haastavia.

Oman soittoluokan kesken järjestetään myös matineoita, joissa esiintymiskokemusta voi kartuttaa matalammalla kynnyksellä kuin konserteissa. Berg kertoi sisällyttävänsä soitonopetukseensa erilaisiin kokonaisuuksiin keskittyviä periodeja, joista yksi on yhteissoittoperiodi. Periodien aikana soitetaan duo-, trio- ja kvartettikappaleita, joista osassa toisena osapuolena on myös jonkin toisen soittimen soittaja.

Berg kertoi olevansa halukas muuttamaan instrumenttiopetuksen järjestämistä kohti yhteisöllisempää suuntaa. Berg kertoi, että hänen toisessa suomalaisessa musiikkioppilaitoksessa työskentelevä kollegansa on järjestänyt oppilaiden soittotunnit niin, että jokainen oppilas saa lyhyen soittotunnin yksin, ja sitten suunnilleen samantasoiset oppilaat tulevat tunnille soittamaan yhdessä. Tässä järjestelyssä ”*oppilaan korva kehittyy ihan toisella tavalla, sitten toinen vetää toista mukaansa*”; oppilaiden välille syntyy terve

kilpailuasetelma. Myös opettajan ajankäyttö on tehokkaampaa, koska kaikille samat tekniset asiat voidaan opettaa ryhmäopetuksessa vain pari kertaa viikossa pienille ryhmille.

Berg huomauttaa, että taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmassa instrumenttituntia ei ole määritelty yksilötunniksi. On opettajasta riippuvaista, miten tunnit järjestetään. Totuttujen mallien rikkominen ja opetuksen uudenlainen ajattelu vaativat rohkeutta ja ennakkoluulottomuutta. Opettajan ammatti sallii vapauden toteuttaa ja kehittää vapaasti omia opetuskäytäntöjään. On tärkeää osata perustella oppilaitoksen johdolle ja oppilaiden vanhemmille tiettyjen toimintamallien hyödyt.

6.4 Opettajien välinen yhteistyö

Koulutuspäällikkö Holm pyrkii johtajana tiimityttämään henkilökuntaa rikkoen eri aine-ryhmiä, jolloin ajatuksen keskiössä ei ole vain yksi soitin, vaan oppilaiden opintojen kaari. Opettajat ovat itse olleet oma-aloitteisia luodessaan tiimejä, joissa käsitellään esimerkiksi oppilashuoltoon tai yhteismusisointiin liittyviä asioita. Ryhmäkehityskeskustelua Holm pitää hyvänä työvälineenä, jota pitäisi kehittää entisestään.

Holmin mukaan opettajat tekevät yhteistyötä monissa erilaisissa tilanteissa. Osa opettajista on mukana yhteissoittoharjoituksissa, jotta tiedetään, mitä asioita soittotunneilla tulisi käydä läpi. Opettajien haastatteluissa selvisi, että puhallinopettajat soittavat orkestereissa mukana yleensä vain konserteissa, ja silloinkin vain, jos soittajaa ei löydy oppilaiden joukosta, tai soitettava stemma on liian haastava oppilaalle.

Kaikki haastattelemani opettajat ovat puhallinsoitinten opettajia, joten he ovat keskenään tekemissä puhallinkollegio-kokouksissa. Virallisempien kokouksien lisäksi kaikissa työyhteisöissä esiintyy kuitenkin myös epävirallisempaa kommunikaatiota. Yhteyden ylläpitäminen vaikutti vaihtelevan melko paljon opettajakohtaisesti. Berg kertoi pitävänsä säännöllisesti yhteyttä Kampussinfonian ja Vireen kapellimestareiden kanssa. In-

formaali yhteistyö toimii heidän välillään sujuvasti ja syventää kaikkien osapuolien asi-
antuntijuutta.

”Kyllä me ollaan, säännöllisesti pidetään yhteyttä ja jutellaan tilanteista ja autetaan toinen toisiamme ja... Meillä on myös hirveen suorat välit. Kyllä me niinku että ”Nyt tässä tarvii apua” ja ”Tätä ne ei saa meneen” ja ”Voiksä kattoo ton?”. Tai ”Tuutko soittaa tohon avuks?”, ett’ meillä toimii kyllä keskinäinen, ett’ siinä ei oo mitään ongelmaa. Mutt’ meidän kanssa vaan että, mutt’ et meidän kolmen kesken toimii tosi hyvin.” (Berg)

Karjalainen ja Kettunen eivät juurikaan ole yhteydessä soitonopettajiin. Tällöin yhteis-
soiton ja instrumenttiopetuksen välisen yhteyden ylläpito jää paljolti oppilaan aloitteen
varaan. Karjalainen saattaa sanoa orkesterin soittajalle, että *”nyt on niin hankala tää, et-
tä sun kannattaa kattoo tätä sun opettajan kaa soittotunnilla”*. Tämän jälkeen on soitta-
jasta kiinni, viekö hän kappaleen soittotunnille vai ei.

Koulussa toimiva ruokala tarjoaa luonnollisen ympäristön opettajien väliselle informaai-
lille ja formaalille vuorovaikutukselle.

”Mutta totta kai me puhutaan tosta tasosta ja repertuaarista ja soittajista jonkun verran opettajien
kesken. Onhan meillä puhallinkollegion kokouksia missä me nähdään, ja nähdään tuolla kahvilassa
ja ruokalassa kaikkien kanssa. Ett’ kyllä opettajien kesken tapahtuu hiukan vuorovaikutusta kyllä.”
(Karjalainen)

Moni haastateltavani kertoi, että teoriaopetuksen ja instrumenttiopetuksen yhteyttä tu-
lisi vahvistaa. Vaikka oppilailla on myös soittimia mukana teoriaoppitunneilla, on yhtey-
den muodostaminen oppilaalle silti hankalaa, eikä se tuo lisäarvoa soitonopetukseen.
Teoriaopetusta tulisi Bergin mukaan integroida enemmän instrumenttiopetukseen.
Henkilökohtaisen soitonopettajan antama opetus sisäistetään paremmin, koska opetta-
jan auktoriteetti on suurempi kuin ryhmäopetuksessa.

6.5 Epäkohtia ja kehitysmahdollisuuksia

Musiikkioppilaitoksen toimintaa määrittää ylhäältäpäin annetut tavoitteet, jotka jättävät yksittäisille opettajille vähän liikkumatilaa (Lehtonen 2004, 151). Oppilaitoksen tulisi rohkaista toimijoitaan erilaisiin opetuskokeiluihin, jotka voivat olla merkittävänä apuna uuden tiedon ja uusien käytäntöjen kehittämisessä. Tällaisia kokeiluja voivat olla esimerkiksi eri oppiaineita ja opetuskokonaisuuksia yhdistelevät kurssit.

Koulutuspäällikkö Pauliina Holmin mukaan Jyväskylän ammattiopiston suuri opettajakunta sekä opetettavien soitinten määrä tarjoavat vastaaviin musiikkiopistoihin nähden monipuoliset mahdollisuudet yhteissoittoon ja takaavat sen jatkuvuutta. Myös kampusyhteistyö Jyväskylän ammattikorkeakoulun ja Jyväskylän yliopiston kanssa mahdollistaa projektiluontoiset kokoonpanot. Yhteismusisoinnin saralla kehittämisen tarve liittyy Holmin mukaan lähinnä kuorotoimintaan.

Tapio Asikainen oli huolissaan varsinaisen soiton määrällisestä vähentymisestä. Asikainen harmitteli tuntimäärissä tehtyjä muutoksia, joissa henkilökohtaisesta opetuksesta on karsittu, ja säästytunnit on jätetty pois.

"Tuntuu, että aina jää kesken asiat. Vaikka ei se ina oo se määrä se tärkein asia. Mutta jossakin sekin raja tulee vastaan, että mitä kerkee tehdä." (Asikainen)

Asikainen ja Karjalainen pitivät molemmat harjoittelemisen opettamista oleellisena. On tärkeää oppia harjoittelemaan oikein ja tehokkaasti, jotta motivaatiota lisäävää kehitystä tapahtuu. Tavoitteellinen harjoittelu aloitetaan usein vasta myöhemmällä iällä, mutta jo nuoria tulisi ohjata tehokkaaseen harjoitteluun.

Teoriaopetukseen liittyvät kritiikkiä esiintyi molempien haastattelemieni soitonopettajien haastatteluissa. Soitonopettajat integroisivat mielellään teoriaopetusta vahvemmin henkilökohtaisiin instrumenttitunteihin tai yhteismusisointiin. Matalien vaskien soiton-

opettaja Asikainen ei edes määrää oppilaitaan teoriatunneille, vaan oppilaat saavat aloittaa teoriaopinnot haluamassaan vaiheessa opintojaan.

Jyväskylän ammattiopiston uudistuksen alla olevassa opetussuunnitelmassa tullaan tekemään muutoksia arvioinnin kehitykseen sekä musiikkiteknologian käyttöön. Arvioinnissa on liikuttu jatkuvasti pois päin vanhanaikaisista kurssitutkinnoista kohti jatkuvaa arviointia. Musiikkiteknologiasta pyritään erillisten oppiaineen sijaan saada työvälinettä, jota hyödynnetään luonnollisena osana kaikkea opetusta.

Tutkimustuloksieni mukaan työyhteisön avoimuus ja avunanto vaikuttaa laitoksessa toimivan vaihtelevasti. Järjestetyn yhteissoiton määrä riippuu valtavasti oppilaan opettajasta. Joku opettaja ei päästä oppilaitaan yhteissoittoharjoituksiin lainkaan, toiset opettajat tekevät töitä jopa työajan ulkopuolella saadakseen oppilailleen riittävästi yhteissoittokokemusta.

7 PÄÄTÄNTÖ

Tutkimukseni vahvisti käsitystäni yhteissoiton merkityksestä puhallinsoitonopetuksessa. Myös opettajat vaikuttavat ymmärtävän yhteissoiton merkityksen, ja huoli musiikkioppilaitoksen opetuksen soitannollisesta puolen määrästä välittyi vahvana tekemistäni haastatteluista.

Hyvä tiedonkulku on tärkeä osa toimivaa työyhteisöä. Heikko tiedonkulku taas nimetään tavallisesti ongelmien aiheuttajaksi, kun pohditaan työyhteisön vahvuuksia ja heikkouksia. Työyhteisön epäviralliset normit määrittävät, millaista kommunikaatiotyyliä käytetään. (Himberg 1996, 27.)

Jyväskylän ammattiopistossa opettajien välinen yhteistyö vaikuttaa vaihtelevan tuntuvasti. Joillekin opettajille on luontevaa työskennellä täysin itsenäisesti, mutta se ei saisi vaikuttaa oppilaan mahdollisuuteen päästä musisoimaan erilaisissa kokoonpanoissa. Toiset oppilaat nauttivat eniten yksin harjoittelusta, mutta kaikkia pitäisi totuttaa yhteissoittoon opintojen alusta lähtien, ja tarjota siihen mahdollisimman monipuolisia tilaisuuksia koko opintojen ajan.

Oppilaitoksen avoin keskusteluilmapiiri luo orkesterinjohtajalle mieluisan työympäristön. Muiden opettajien tuki, apu ja neuvot ovat tärkeitä stemmojen sovituksessa ja harjoittamisessa, tukisoitossa ja orkesterin ohjelmiston valinnassa. On hyvä, jos johtaja on itse myös instrumenttiopettaja ja on näin ollen sitoutunut oppilaitokseen ja tuntee sen toimintatavat. Jyväskylän ammattiopistossa kaikki puhallinorkesterin johtajat ovat myös instrumenttiopettajia, ja Karjalaista lukuun ottamatta kaikki ovat työskennelleet oppilaitoksessa usean vuoden ajan. Opettajat siis varmasti tuntevat toisensa hyvin, ja yhteistyön ylläpitämisen pitäisi olla luontevaa. Tyypillisimmillään yhteistyö vaikuttaisi olevan informaalia molemminpuolista avunantoa.

Orkesterijohtajat eivät juurikaan vaikuta antavan soittoteknistä instrumenttiopetusta yhteissoittoharjoituksissa. Johtajan opettamat asiat ovat pääasiassa kaikkia puhallinsoittajia koskevia asioita, kuten hyvä soittoasento, intonaatio ja fraseeraus. Yhteissoitossa suurimmat oivallukset tulevatkin usein vierustoverin vaikutuksesta. Monelle lapselle soittaminen on vielä niin mekaanista ja oikeisiin sormituksiin keskittyvää, että hän ei edes huomaa tai ymmärrä, että vieressä istuva sektiotoveri soittaa eri säveliä. Harmonioiden muodostuminen orkesterisoiton hienoin mahdollisuus, mutta sen ymmärtäminen ja tämän kautta oman äänensä sijoittaminen soivaan kokonaisuuteen vie aikaa. Pidemmällä oleva soittaja voi jo alkaa analysoida vierustoverin soittoa, ja suhteuttaa omaa soittoaan siihen.

Yhteissoittoharjoituksissa soitettavien kappaleiden harjoittaminen soittotunneilla on eduksi sekä orkesterin yhteiselle, että sen oppilaiden henkilökohtaiselle musiikilliselle kehitykselle. Haastavan stemman saadessaan oppilas voi menettää soittomotivaationsa, jos hän ei saa apua sen harjoittelemisessa. Orkesterinjohtajan ja instrumenttiopettajan on huolehdittava, että oppilaat saavat tarvitsemaansa tukea omaan harjoitteluunsa, ja että heitä myös kannustetaan siihen.

Jyväskylän ammattiopistossa lukukausittain järjestettävä Sähke-viikko tuo oppilaitoksen orkesteritoiminnalle tärkeää läpinäkyvyyttä. Puhallinorkesterien jatkumon näkyminen on oppilaille hyvä motivaation lähde. Alkeisorkesteri Vireen soittaja näkee Puhurissa ja AO Jazz Orchestrassa vanhempia ja pitemmällä olevia soittajia, ja esitys toimii motivaattorina, jota kohti harjoittelemisella pyritään. Myös opettajat pääsevät näkemään, minkälaista musiikkia oppilaansa soittavat ja mikä on yhteissoittotaitojen tila. Esityksen jälkeen opettaja tietää, mihin asioihin keskittyä instrumenttitunneilla. Kehittämisen kohteena voivat olla esimerkiksi esiintymistaidot, soiton puhtaus tai kapellimestarin seuraaminen.

Jyväskylän ammattiopiston kannattaa tulevaisuudessakin pyrkiä säilyttämään puhallinorkesteritoiminnan vahva asema. Oppilaat ovat taitavia ja innostuneita, ja tekemällä orkesteritoiminnasta houkuttelevaa ja palkitsevaa, heidät saadaan jatkamaan harrastustaan kohti ammatillista koulutusta. Tässä oppilaitoksessa jatkumo musiikin varhaiskas-

vatuksesta muusikon koulutukseen asti on mahdollista toteuttaa saumattomasti, ja haasteellisuudeltaan sopivaa ja tyyli-suunnaltaan puhuttelevaa puhallinorkesteritoimintaa tulisi löytyä koko oppilaan opintojen ajan.

Taloudellisista syistä musiikkioppilaitosten opetus tuntuu siirtyvän yhä enemmän kohti ryhmäopetusta. Tällöin on erityisen tärkeää, että instrumenttiopettajan koulutuksessa otetaan huomioon ryhmäpedagogiset taidot. Ryhmäkoon kasvaessa opetuksen luonne muuttuu, kun jokaisen soittoon ei ole aikaa keskittyä henkilökohtaisella tasolla. Jos ryhmä koostuu eri soitinten soittajista, opetuksen haasteet lisääntyvät entisestään. Ryhmäkoon kasvattaminen on koulumaailmasta tuttu säästötoimenpide, jonka ongelmakohtana nähdään usein eriyttämisen haasteellisuus, kun yksilön jääminen vähälle huomiolle. Niin kauan, kun orkesterin soittajat saavat myös yksilöopetusta, tämä ei muodostu musiikkioppilaitoksissa ongelmaksi.

Jatkotutkimuksia ajatellen olisi mielenkiintoista selvittää suomalaisten musiikkioppilaitosten puhallinorkesteritoimintaa ja sen järjestämistä. Suomesta löytyy muutamia puhallinorkesterikuntia, joissa puhallinmusiikki on muodostunut tärkeäksi osaksi kulttuuriperimää. Olisi perusteltua ottaa mallia puhallinorkesterikulttuurin menestystarinoista, ja soveltaa heidän käyttämiään toimintamallejaan muissakin ympäristöissä.

Suomalainen musiikkioppilaitosjärjestelmä ja sen sisällä harjoitettu pedagogiikka on säilynyt pitkään muuttumattomana. Maailman ja ihmiset kuitenkin muuttuvat jatkuvasti, eikä perusfilosofiaa ja toimintatapoja tulisi ottaa itsestäänselvytenä. Toimintaa tulee jatkuvasti tarkastella kriittisesti, jolloin avainkysymykseksi nousee mitä, miksi, miten ja ketä varten organisaatio toimii. (Lehtonen 2004, 150.)

Toivon, että tutkimuksestani on hyötyä musiikkioppilaitosten kehittämistyössä, ja yhteismusisoinnin hyödyt pidetään mielessä opetussuunnitelmamuutoksia tehtäessä. Oppimisympäristöjen mahdolliset muutokset tulee ottaa huomioon myös musiikkipedagogikoulutuksessa, jotta yhteismusisoinnin laatu ja määrä pysyy korkealla.

LÄHTEET

- Arjas, P. 1997. *Iloa esiintymiseen – muusikon psyykinen valmennus*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Dalby, J. B. 1966. *School and amateur orchestras*. Lontoo: Pergamon Press.
- Engeström, Y. 2004. *Ekspansiivinen oppiminen ja yhteiskehittäminen työssä*. Tampere: Vastapaino.
- Enqvist, S., Jakobson, M. & Wiegand, E. (toim.) 1987. *Kohtauspaikkana koulu : Toimivat ihmissuhteet – luova työyhteisö*. Helsinki : Mannerheimin lastensuojeluliitto
- Himberg, L. 1996. *Opettaja ja työyhteisö*. Helsinki; Juva: WSOY.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Holm, P. 2015. Jyväskylän ammattiopiston musiikin perusopetuksen puhallinorkesteritoiminta. Suullinen tiedonanto. 5.2.2015.
- Jordan-Kilki, P. & Pruuki, L. 2013. Miten tehdä tilaa kohtaamiselle? : Dialoginen työskentelyote opettajan työssä. Teoksessa Jordan-Kilki, P., Kauppinen, E. & Viitasalo-Korolainen, E. (toim.), *Musiikkipedagogin käsikirja : Vuorovaikutus ja kohtaaminen musiikinopetuksessa* (s.18–27). 2. painos. Helsinki: Opetushallitus.
- Julkunen, M. 2002. *Opetus, oppiminen ja vuorovaikutus*. Helsinki: WSOY.
- Kohonen, V. & Leppilampi, A. 1994. *Toimiva koulu : Yhdessä kehittäen*. Juva: WSOY.
- Kosonen, E. 2010. Musiikkiharrastusten motivaatio. Teoksessa J. Louhivuori & S. Saarikallio (toim.), *Musiikkipsykologia* (s. 295–310). Jyväskylä: Atena.
- Lehtonen, K. 2004. *Maan korvessa kulkevi...: Johdatus postmoderniin musiikkipedagogiikkaan*. Turku: Turun yliopisto.
- Louhivuori, J., Paananen, P., & Väkevä, L. 2009. *Musiikkikasvatus : Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen*. Jyväskylä: Suomen musiikkikasvatusseura FISMERy.
- Luff, P. & Lebler, D. 2013. Striking a balance in brass pedagogy: Collaborative learning complementing one-to-one tuition in the conservatoire curriculum. Teoksessa H. Gaunt & H. Westerlund (toim.), *Collaborative learning in higher music education* (s. 173–177). Farnham: Ashgate.

- Musiikin ja tanssin perusopetus Jyväskylän ammattiopistossa.* Jyväskylän ammattiopisto. Haettu 13.5.2015 osoitteesta <https://www.jao.fi/fi/Musiikki-ja-tanssi-harrastuksena/Tietoa-meista>
- Musiikin koulutusohjelma 2013.* Metropolia ammattikorkeakoulu. Haettu 23.5.2015 osoitteesta <http://opinto-opas-ops.metropolia.fi/index.php/fi/16187/fi/53/K0213S6/year/2013>
- Musiikkipedagogin koulutusohjelma.* 2014. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Haettu 23.5.2015 osoitteesta <http://www.jamk.fi/globalassets/koulutus--education/kulttuuriala/musiikin-koulutusohjelma/instrumenttiopettaja2014.pdf>
- Penttinen, M. 2010. *”Kappaleet oli niin hienon kuuloisia, että oikein kylmiä väreitä kulki...”*: Yhteisötoito osana 13–15-vuotiaiden jousisoittajien soitonopiskelua. Musiikkitieteen pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Musiikin laitos.
- Pohjannoro, U. 2010. *Soitonopiskelua joustavasti ja yhteisöllisesti – musiikkioppilaitosten kehitysnäkymiä rehtorien arvioimana.* Helsinki: Sibelius-Akatemia.
- Pöyhönen, M. 2011. *Muusikon tietämisen tavat: Moniälykyys, hiljainen tieto ja musiikin esittämisen taito korkeakoulun instrumenttituntien näkökulmasta.* Jyväskylän yliopisto. Musiikin laitos. Jyväskylä Studies in Humanities 164.
- Rasinen, T. & Soini, T. 2009. *Selvitys taiteen perusopetuksen järjestämisestä Jyväskylässä 2009.* Jyväskylän kaupungin innovaatiopalvelut. Haettu 23.5.2015 osoitteesta: http://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskylawwwstructure/36348_SELVITYS_TPO_2009_SoiniRasinen290110.pdf
- Ruokonen, I. & Ruismäki, H. 2013. Eheyttävän musiikkipedagogiikan ja yhteistyön voima. Teoksessa Juntunen, M-L., Nikkanen H.M. & Westerlund, H. (toim.), *Musiikkikasvattaja : Kohti reflektiivistä käytäntöä* (s. 116–128). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. *Haastattelun analyysi.* Tampere: Vastapaino.
- Saarela-Kinnunen, M. & Eskola, J. 2001. Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus? Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 : Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (s. 158–169). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Sateila, M. 2010. *”Melko onnellinen puhallinorkesteri” – Tapaustutkimus Jyväskylän yliopiston puhallinorkesterista.* Musiikkikasvatuksen pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Musiikin laitos.

Savonmäki, P. 2006. Opettajien kollegiaalinen yhteistyö ammattikorkeakoulussa. Teoksessa A.R. Nummenmaa & J. Välijärvi (toim.), *Opettajan työ ja oppiminen* (s. 155–169). Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Suni, R. 2006. *Viulistien yhteissoiton merkitys soitonopetuksessa ja sen vaikutus motivaatioon*. Musiikkikasvatuksen pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Musiikin laitos.

Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2002. Helsinki: Opetushallitus. Haettu 13.5.2015 osoitteesta http://www.oph.fi/download/123013_musiik_tait_ops_2002.pdf

Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän perusteet 2005. Helsinki: Opetushallitus. Haettu 11.6.2015 osoitteesta http://www.oph.fi/download/123012_taideyl_ops.pdf

Tuovila, A. 2003. "Mä soitan ihan omasta ilosta!" – pitkittäinen tutkimus 7–13-vuotiaiden lasten musiikin harjoittamisesta ja musiikkiopisto-opiskelusta., 233. Sibelius-Akatemia. *Studia musica* 18.

Vartiainen, O. 2009. "Erään tirehtöörin kertomukset" : Oppilasorkesterin johtaminen ja orkesteritoiminnan kehittäminen musiikkioppilaitoksessa. Sibelius-Akatemia. *Studia musica* 41.